

Šefik Baraković

AKTUELNOST KRITIKE FAŠIZMA *KRITIČKE TEORIJE DRUŠTVA

Rezime

Svojim razvojem građansko društvo implicira iracionalnost. Prevladavanje, ili amortiziranje, iracionalnosti obezbjeđuje manje pometnje, može se reći, odražava nezapriječeni kontinuitet odgovarajućih sistema građanskog društva. Kritička teorija društva je ustanovila da cjelinu građanskih odnosa karakterizira dolazak do istovjetnosti racionalnosti i iracionaliteta. Prethodni .stadiji građanskog razvoja životvorno afirmiraju principe racionalnosti Protivriječja neostvoreno prilagođene infrastrukturne dinamike u zreлом stadiju liberalizma građanskog razvoja u pojedinim nacionalnodržavnim identitetima produciraju teže savladive zastoje. Zastoji izražavaju i pokazuju, odnosno nameću, da je moguća razrješenja izvjesno postići ili težnjom radikaliziranja, ili, kako je to povijesno događanje iskušavalo, putem opredjeljenja prema socijalističkom konceptu. Politički i društveni aspekt individualnog postojanja građanski razvoj ostvario je nacijom. U savremenim uvjetima ekonomske pretpostavke povijesnih i društvenih prilika sve dominantnije se podređuju političkim preimućstvima i unutar iracionalnih

---

* Ekspoze podnesen prilikom odbrane doktorske disertacije na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 18. 09. 2003. godine.

ugroženosti vlastite nacije, desničarske snage organizirale su se u agresivni masovni pokret, čija je borbena taktika motivirana ideološki pretpostavljenim propagandno-agitacionim uvjerenjem o pravima dominacije. U početku su programski ciljevi fašista opravdavani ofanzivom snaga ljevice, dok je afirmisani uspjeh fašističke ambicije određivao i moguće saveznike i žigosanje tzv. neprijatelja, ali i karakterističnu primjenu .borbeno beskompromisnih metoda i postupaka

Fašizam je proistekao kao ekstremno nacionalistička ideologija i organizacija protudemokratskog, borbenog i ekspanzionističkog tipa, temeljno konstituirana na principu Vođe. To je pokret građanske vladavine istaknut u navodnom pokušaju da prevlada ograničenja stadija liberalizma i da, u primarno projiciranoj koncepciji i zalaganju, putem preuređenja i osvajanja teritorija, ekonomske i političke zbilje, ostvari ili nametne dominirajući položaj svojoj naciji. U naciji određeno održana građanska društvena i politička protivrječja i građanski zastoji izvjesnim kontinuitetom generiraju osnovu, odražavaju probleme i izražavaju se kao direktno onemogućavanje nacije. Period trajnije intenziviranog onemogućavanja društveno-produkcijske konjunktura date liberalizmom, nepronađeni putevi izlaska i savladavanja stanja kriza povećavaju razmjere nestabilnosti, konsolidiraju povijesno-ekonomske i političke probleme kao nacionalne i odražavaju nacionalizam. Dimenzije iracionalnosti ispoljene u nacionalizmu, instrumentalizirane i produbljivane vještom manipulacijom autoritarnog Vođe, umješnim iracionalnim dirigovanjem, mogu nametnuti fašizam. Fašizam, dakle, nastaje u određenim uvjetima nacionalizma odlučnošću autoritarnog Vođe i ideološki upravljano vođstva kao organizirano artikulirana tendencija iracionalnosti. Racionalne komponente fašizmu još samo služe da opravdaju i premoste proces dinamiziranja njegovog jezovitog i okrutnog plana, da njegova nacija, .navodno, ne bi neopravdano trpjela

Kao nacionalistički pokret militantnih namjera fašizam borbenim težnjama nastoji riješiti određene političke probleme, pokoravanjem i eliminacijom drugih, neposlušnih nacionalnih identiteta, uspostaviti totalitarnu političku dominaciju. Njegova građanska misija, nažalost, nije okončala porazom Mussolinija i Hitlera u Drugom svjetskom ratu. U

relevantnim iracionalnim prilikama fašizam posreduje, izražava i provodi građanske tendencije moći. U odnosu na klasični fašizam Mussolinija i Hitlera neofašizam razlikuje jedino zadato težište, težište regionalno postavljeno cilja. Preciznije iskazano, ostala je neizmijenjena osnovna struktura, manifestacija i ispoljavanje moći fašizma, a iz izmijenjenog oblika funkcionalno ostvarivanog poticanja moći i sistema vladanja protječe savremenim uvjetima prilagođena njegova građanska pretenzija. S obzirom na svjetsko-historijski građanski razvoj, zadatak istraživanja postavljen temom "Aktuelnost kritike fašizma kritičke teorije društva" iziskivao je analizu i valorizaciju stajališta kritičke teorije, podrazumijevajući njegov konkretni, stvaralački i interdisciplinarni pristup ispitivanja društvenih pojava i procesa. Determinanta pridržavanja osnovnom služanju naučno – teorijskoj istini odredila je značaj ove teorije za savremena društvena i politička zbivanja i tokove. Ta činjenica, također, održala je njeno zalaganje za ispravnije uređeno društvo i političku organizaciju, kao što i neprevladana epoha njenog nastanka i njen metodološki okvir čijim posredstvom je moguće do konkretnog sagledavanja određenih procesa i pojava relevantnije doprijeti čine faktore da i građanske pozicije ne mogu prenebreći, na jedan ili drugi način, rezultate ispitivanja kritičke teorije društva. Uvažavanje ovih činjenica svojevrsno afirmiše konstataciju Reinharda Kühnla da određene probleme pouzdano razjasniti znači težiti proširenju i provođenju istine, a u slučaju fašizma upravo sa svakom znanstvenom izjavom pogođeni su moćni socijalni interesi, koji nisu uvijek posve zainteresirani na njeno proširenje, zaključuje prof. Kühnl.

Formiranje stajališta kritičke teorije rezultat je uviđanja da su građanski odnosi kontinuirali svoje održanje strategijom programiranog monopola i privredno-političke moći, a to podrazumijeva savršeniije organizirani proces iracionalnog potencijala. U analizi savremenih građansko-političkih tokova kritička teorija utvrđuje da je subjekt pozitivne promjene i povijesno i politički reprogramiran, tj. prilagođeno sjedinjen s političkim poretком i time regulativno obesnažen. Temeljem suzbijene individualnosti pojedinca ova teorija sagledava mjesto, funkciju i preobražavanje onog iracionalnog, čime ono manifestnim ispoljavanjem proizvodi i provodi moć negiranja, uništavanja i razaranja. Kako Frankfurtska škola

građanski društveno-historijski proces ne podržava, a teorijski i naučno rasvjetljava principe njegovih karakterističnih oblika, u područje kritike ona je postavila interdisciplinarna razmatranja konkretnih društvenih, filozofskih i historijskih pitanja. Predmet najobuhvatnije analize je iracionalno, kako u društveno-historijskoj zbilji, tako i u ravni teorije i znanosti, a u odnosu prema stanju i poziciji pojedinca. Takav dezideologizirani pristup kritičke teorije stvaralački prati dinamiku razvojnih preobražaja društveno-historijskog procesa građanskog društva i na taj je način njen metod i analitički postupak mogao produktivno jedinstveno i cjelishodno .legitimirati fašističku mračnjačku pretenziju i njenu iracionalnu fikciju

Cilj teme odredio je da, temeljem interdisciplinarno analiziranih procesa građanskog društva kritičke teorije, ispitamo fašizam kao pojavu eminentno zrele faze liberalizma. Ako tomu odgovarajuće građanske društvene i političke protivrječnosti izražene u naciji dolaze do teže prevladane krize, a historijska i kulturna tradicija imaju disproporcionalne reminiscencije u mitovima, izopačenoj svijesti i dekliniranoj predaji, one proizvode afinitet fašizma. Protivrječnosti na taj način podstiču razrješenje putem favoriziranog nacionalizma, militantno i radikalizirano usmjerene isključive iracionalnosti, a uvjerenjem da teškoće i nezavidan položaj svoje nacije omogućuju drugi nacionalni identiteti i da oni nose krivicu za trpljenje povodom toga. Drugim nacionalnim identitetima fašistička mobilnost predodređuje i nameće volju svoje autoritarnosti i totalitarizma. Odlučnost u uništenju i pokoravanju tako demoniziranog drugog, nacionaliziranoj fašističkoj masi predstavljeno je kao razrješenje svoga zla, straha, neizvjesnosti i trpljenja. U uvjerenju fašiste nepravda, neizvjesnost i patnja svoje nacije postale su od drugih, različitih nacija, pa ih fašistička ideologija tom perspektivom označuje za neprijateljske, prikazuje da tzv. demistificiranog neprijatelja treba likvidirati i nepravdu otkloniti. Nacionalizam po sebi ističe prednosti i veće vrijednosti svoje nacije. Nacionalistička politička elita te kriterije u odgovarajućim uvjetima instrumentalizirano osigurava, intenzivira, daje im potporu ideološki potrebnog značenja. U dosljedno produbljenoj instrumentalizaciji, opredjeljenjem za dominaciju i pokoravanje, tako provedena vlast manipulira tzv. ugroženim nacionalnim identitetom i ukazanom mogućnošću

racionalizirane projekcije otpočeo je upravo Drugi svjetski rat, a Hitler na toj konstrukciji temelji propagandu da Nijemci kao jedini izabrani narod nikome se neće saviti i da ih niko neće, u tom pogledu, prisiliti da priznaju jaram. Svi ti stavovi autoritarnog konceptualiziranja i predbacivanja svijetu bili su upravo pripremani ambijent za Hitlerov nacistički pohod. Ali Hitler istim zalaganjem nacionalističku masu ohrabruje nagradom za poslušnost i obećava nekažnjavanje zlodjela, ističući "Vi možete činiti . . . šta vi hoćete

Totalitarnom političkom praksom Hitlerov nacizam je negatorska obilježja građanskih protivrječnosti kontinuirao i produbio; potiskivanje, odnosno odlaganje odgovarajućih individualnih svojstava pojedinca upotrijebljeno je u tehnici stvaranja političke klime i vladanja masama. Totalitarnoj političkoj vlasti daje legitimitet sama ta vještina vladanja. Svojevremeni stavovi i ocjene predsjednika SANU, da su se predviđanja Memoranduma ostvarila, po čemu je on ponos Akademije, skriva upravo činjenicu da su se oplodotvorila dirigovana vođenja stanju katastrofe i da treba odati priznanje pripremanom, programatski vođenom, organiziranom i uspješno provedenom iracionalnom zadatku. Sa toga aspekta instrumentalizacija same Akademije, kako se kaže najveće naučne ustanove .srpskog naroda, je uspjela

Uz korišćenje relevantnih istraživačkih postupaka ciljevi definirani temom su nalagali analiziranje, valorizaciju i objašnjenje koji procesi građanskih političkih odnosa produciraju stanja i koje neophodne pretpostavke moraju biti postignute da iracionalni aspekti građanskih društvenih odnosa postanu apsolutna i jedina smjernica nacionalističkom jedinstvu naroda, dešavanju i rađanju fašizma. Kritička teorija društva za predmet analize ima dinamiku građanskih društvenih odnosa u perspektivi historijskog kretanja. Njene stavove o negativnoj, iracionalnoj i destruktivnoj dimenziji građanske društvene organizacije historijski proces potvrđuje, a .zvanična politička struktura i praksa odbija da prizna ili odbacuje Metod kojim smo proveli naše istraživanje u cijelosti je oslonjen na kritičku analizu konkretno-historijskog totaliteta. Taj metod odlikuje istraživačku praksu kritičke teorije. Principijelno on predmet ispitivanja, svjetskohistorijsku zbilju građanskog društva, poima ne zanemarujući

U ovom istraživanju nužno smo slijedili rasvjetljavanje načina konstituiranja građanskih političkih i društvenih odnosa, a istraživačku pažnju usmjerili smo podjednako na analizu političkih prilika zvanih socijalističkim, što su se tipom socijalizma u jednoj zemlji nužno morale urušiti. Predmetna materija je zahtijevala koncentriranje prvenstveno na fenomen proizvodnje iracionalnosti, kako one građanske standardizirane geneze, tako i od nacionalističkih vođa i vodstva programirano omogućavane društvene i političke klime, što uz date kulturno-historijske pretpostavke i usmjeravanu totalitarnu ideološku mistifikaciju postaje ključni faktor fašističke moći, ambicije i plana teroriziranja i uništavanja. Objektivno generiranu oslabljenu konjunkturu, proistekla stanja krize, depresije i recesije, fašistička namjera i pokret projiciranim iracionalnim mjerama i postupcima dosljedno provode u ideologiziranom izgovoru da .žele situaciju razriješiti, nastoje savladati i krizu otkloniti

Savremeno političko postojanje reprezentuje građanska općenitost nacije i sva ekonomska i politička ograničenja pojavljuju se kao neuspjesi, .nedjelotvornost, odnosno besperspektivnost nacije

Kritička teorija društva je i dijalektička kritika političke ekonomije. U njenoj analizi građanskih ekonomskih i društvenih prilika pokazano je da u savremenoj epohi pojedinac opredmećuje pripadnost društvenoj zajednici još isključivo kroz naciju. Gubljenje i suspendiranje individualnosti pojedinca i uvjeti razrješenja savremenih klasnopolitičkih obilježja doprinijeli su da se općenitost nacionalne zajednice obožava i stavlja na najviši rang. Neprevladane protivrječnosti građanskog društva kod pojedinca dobijaju izraz nacionalnog postojanja. Horkheimer naglašava da u tim uvjetima pojedinac svoj materijalni društveni standard i politički status temelji na ugledu i moći nacije, te da nacionalna pripadnost u nacionalnom .standardu čak dobija svoj realni smisao

Građanski razvoj je, konstatuje kritička teorija, koherentnom političkom legitimacijom učinio nacionalnu zajednicu zakonom epohe. Individuum time nacionalnu zajednicu vidi i doživljava kao društveno Ja. Na tim osnovama afirmisanje nacionalne koherencije predstavlja se za afirmisanje nacionalnog individuumu, a na temeljima analognog nadređivanja općenitost afirmisao je svoj stav Max Weber. U Webero-

ovog stadija prikazuje kao sistem, ne samo dominantnog određenja, nego trajno date organizacije. Te je teze i teorije građanski dinamizam, naravno, osporio, a nalazi kritičke teorije su dokazali da racionalnost građanskog liberalizma saodređuje produkciju iracionalnosti. Racionalno zasnovani principi liberalne organizacije društva reprodukuju vlastita ograničenja. Polazeći od tih činjenica, kritička teorija konstatuje da na otkazu racionalizma se ogleda historija prelaza liberalne u monopolističku organizaciju. Analizom liberalizma kritička teorija otkriva ne samo suprotstavljenost, nego i, u uvjetovanju, identičnost racionalizma i iracionalnosti. Sa determinantama tih zbivanja kritička teorija dovodi u vezu stvaranje teorija i formiranje teorijskih pogleda, pa su empirizam, racionalizam, filozofija svijesti i moderni iracionalistički pogledi na svijet konsekvantno idealistički određeni. Kontinuitet, postojanje i funkcioniranje, naročito postliberalnog, građanskog društva i poretka omogućeno je rastućom .dominacijom tendencija iracionalnosti

Nastanak nacije prospješio je i unaprijedio mogućnosti ekonomskog i političko-kulturnog ujedinjavanja. Prevladavanje stadija zrelog liberalizma primarno se temelji na transformaciji racionalne građanske strukture i organizacije društva. Onemogućeno prevladavanje, produkovani zastoji, zaoštavaju protivrječja i opredjeljuju lijevi, odnosno desni, radikalizam. Te procese kritička teorija obuhvatno razmatra i tim analizama posvećuje ispitivanje povezanog nastanka i stvaranja teorijskih stajališta i koncepcija, odnosno njihovo bitno međuuuvjetovanje i utjecaj. Respektujući karakter teorijskog stvaranja i mjesto i potrebu individuumu za određenim saznanjem, Horkheimer konstatira da je ono neophodno i da je u funkciji orijentacije pojedinca, njegovog držanja i ponašanja. Iako različito uvjetovanih vidika, to građansko stvaranje, tzv. tradicionalna teorija, je unapređivalo i funkcionaliziralo dâti politički poredak kao najbolje .postojeći ili jedino mogući

Sagledavanje fenomena fašizma u kritičkoj teoriji oslonjeno je na dva ključna stava, kojima se svojstva fašističke preokupacije historijski zasnivaju. Ko o kapitalizmu neće da govori treba također i o fašizmu šutjeti i ko hoće antisemitizam objasniti mora nacionalsocijalizam misliti, na produktivan način iznose da je pojava fašizma rezultat građanskih

omogućavanja razvija i unapređuje građanski politički potencijal ispituje .i objašnjava kritička teorija

Našem istraživanju postavio se središnji zadatak rasvjetljavanja koje pretpostavke, mehanizmi i motivi doprinose da se nacionalno postojanje instrumentalizirano prihvati u funkciji prakse i politike negiranja i podređivanja drugog. Ako je za određen period građanskog razvoja fenomen nacionalnog postojanja značio političku artikulaciju afirmiranja kapital-mogućnosti, kroz državnu općenitost savremenog građanskog postliberalnog perioda on sve više asimilira pritisak građanskog iracionalnog potencijala. U kontekstu savremenih građanskih odnosa interesi moći osiguravaju se i ostvaruju aspektima iracionalnosti. U datom postliberalnom razdoblju principi monopola oslonjeni su na iracionalnost nacionalističkog pritiska. Intenzitet toga pritiska relevantan je unutar građanske ekonomsko-političke zbilje u tehnici njene političke .manipulacije i instrumentaliziranja

Poseban zadatak naše istraživačke pažnje također smo posvetili nastanku i formiranju iracionalnih pogleda, njihovom mjestu u radikalizaciji samih građanskih tendencija, te metodama i postupcima preobražavanja u apsolutiziranu ideologiju. Iracionalistička ideologija i pokret fašizma, kako i istraživanja kritičke teorije pokazuju, jedino mogući na nacionalizmu i sistematičnom stvaranju straha, manipuliraju sa neizvjesnošću građanske zbilje prisiljavanjem na poslušnost, a u ime eliminacije razlika i nosilaca .različitosti

U nacionalističkoj homogenizaciji pojedinac je svoju beznadežnost, trpljenje, prenio na nacionalizirano postojanje; njegovo predavanje kolektivu jača moć kolektivnog Ja. Iz tih razloga on snagu kolektiva uzvratno prima kao blagodat i privilegiju nadređene sile. Stvorena nacionalistička fikcija ideologiziranu društvenu svijest o pripadnosti izabranoj naciji slavi kao darovanu vrijednost mistificiranog providenja. Na tim pretpostavkama izgrađena je autoritarna i apsolutizirana moć Vođe, a on je brižan zaštitnik i pripravno blagonaklon da služi onima, kako kaže, što stradalnički trpe. Stoga Adorno primjećuje da se pojedincu priznaje milost pripadanja time što se prepušta kolektivu i da je tačka prelaženja u iracionalizam to što se .slabi i zaplašeni osjećaju snažnije kada u trčanju drže se za ruke

.postojanju

Idolopoklonstvo i strahopoštovanje su pretpostavke fašizma, a internalizirana uvjerenja za nacionalističke pojedince su nalozi veće sile. U tretiranju fašizma kritička teorija društva ističe taj amalgam introjicirane predstave o nacionalnoj ugroženosti i misije mesijanstva iz koje je, kako navodi, osvajanje poteklo. U fašističkoj ambiciji tzv. nalozi veće sile ne smiju se dovoditi u sumnju; respekt prema fašističkim ciljevima postaje nacionalna čast i obaveza, spasenje, stanoviti alter ego izlječenja i pročišćenja u istom smislu

Kritička teorija konstatira da je zaštitom domovine, nacije, porodice, potaknuto fašističko pravo plijena i pljačke. U tom smislu glorifikacijski su sjedinjeni nalozi i nagrade za izvršenje naloga, podnošenje i provođenje terora. Fašistu na protuživotno, iracionalno postupanje potiče, kako on to hoće da prikaže, koncentriranje zla u žrtvi i njena nepočudnost; fašista je zato progoni i eliminira da bi navodno zlo iščezlo. U fakticitetu fašista se iskupljuje za očekivano, od Vođe i vodjstva obećano, carstvo i sreću nacionaliziranih pojedinaca. Sreća, čast i dolazeće vladanje nacionalističko-fašističkog identiteta, identiteta tzv. većih vrijednosti, dati su misijom Vođe, u njih se ne treba, ne može ili ne smije sumnjati. Razmatranja kritičke teorije također utvrđuju da fašist po nalogu mrzi i ubija, po diktatu voli, a iz velikodušnosti može da nagradi pošteđujući život

Upravo time što stvarnost oblikuje, samjerava i prilagođava planiranim vizijama, totalitarnost fašističkog režima svoju nacionalističku masu uvjerava u ispravnosti i tačnosti. Nije to samo u sklopu agitacije i propagande! Dok nacionalizirana masa u totalitarnom jedinstvu postaje zadovoljena poistovjećanjem sa veličinom i snagom apsolutiziranog Vođe, podršku u ispravnost fašističke misije dobija od represivne vlasti, a vlast se dokazuje realiziranim uspjehom svojih planova da perspektivno služi dobru nacije. Pretenzija nacionalsocijalizma na svjetsku vladavinu iziskivala je nužno svrsishodniju teoriju, a ona je pronađena u socijaldarvinizmu i rasnoj koncepciji. Strategija svjetske vladavine obavezala je Führera Hitlera da ideologizirano stvori prilagođenu teoriju i slijedeći pretenziju ona u osnovi ima stav da nacionalne ukopnike valja ukloniti. On konstrukciju o vladajućoj arijevske rasi formira na bazi poslušnosti,

onalni sadržaj konvergirati, nesuvisle teorijske pretpostavke izokrenuto prikazati, te prikriveno dezavuirati o razlozima svojih monstruozno-brutalnih metoda i ciljeva. U uvjetima kada je nacija sinonim zajedništva, tzv. veći nacionalni interes postaje imenitelj politiziranog potiskivanja svega vrednovanog izvannacionalnim; nacionalističko zatvaranje postaje preduvjet, imperativ i osiguravanje smisla suprotstavljanja svemu onom što je različito i drugačije

Kritička teorija se zalaže za iznošenje istine o tendencijama pogrešno strukturirane organizacije društva. Takva ambicija u datim okolnostima samim konceptom podrazumijeva da ex offio ne dobija na odobravanju. Prema datim prilikama i okolnostima, pored drugih, naklonost odobravanja postižu teorijska stajališta koja je Adorno nazvao i razmatrao žargonom autentičnosti. Iracionalitet građanskih tendencija toga stadija producirao je i nametao potrebu teorijskog odobravanja i klicanja Führeru da je zdravlje, svetost, sloboda. U neofašizmu također je konkretizirano primijenjeni sadržaj iracionalnosti proizveo prilagođenu upotrebu jezika, pa je progonstvo humano preseljenje, bespogovorno izvršenje dobijenih naloga volja naroda, populistička monolitnost je demokratija, agresija je građanski rat, a istrebljivanje i iskorjenjivanje je pompezno etničko čišćenje. Za određeno političko postupanje njemu nadređena upotreba jezika nameće isticanje svojevoljnosti za viši nacionalni interes, vlastita pretenzija nacionalistički većih prava opravdava se klauzulom nacionalne ugroženosti i zauzimanjem za ravnopravnost, progonstvo se podvodi pod izbjeglištvo, a legaliziranje progonstva se tretira raseljenošću, itd. Ciljano neprihvaćeni koncepti zajednice izvan nacije dovode do tumačenja i obrazloženja da se radi o vlastitom većem, odnosno vitalnom, nacionalnom interesu. Ta formula unošenja racionalno-funkcionalne destrukcije supstituira viši stupanj političke organizacije i zajedništva, pa nedostajuću spremnost perspektivnih motiva i efekata odlučivanja zamjenjuje kontinuitet dobre volje, dobre namjere zalaganja za veći stupanj civilizacijsko-kulturnih vrijednosti i sl. Uzimanje fašizma za dio nesretnog vremena, sa Adornom kazano, pripada tekovini otvorenog puta Auschwitzu. Riječ je o sprječavanju opetovanja svakako pretpostavljenog poštovanjem istinitih činjenica, dok njihovo iskrivljavanje i istiskivanje

da se ne može živjeti zajedno. Fašistički projekti stavovima naknadno pribavljaju validnost. U fašističkim projektima je važno da se prihvate razlozi fašističke ambicije, a istinitost svih njenih teza postiže se i dokazuje samom ofanzivom uspješnog toka agresivnog fašističkog pohoda terora i pritiska. U raspravi "Zablude nacionalizma" Heiner Geissler iznosi da neofašističko ratovanje rezultatima svoje borbe treba da dokaže tezu da se ne može živjeti zajedno. Fašistički ideolozi najprije radikaliziraju političku i ideološku klimu, a provođenje fašističkog plana uništavanja, likvidacija, razaranja realizira argumente i pribavlja raspoloženje činjenici da je živjeti zajedno nemoguće. K tomu se pune sarkazmom međunarodno postavljene teze da se u slučaju neofašizma radi o endemskoj netrpeljivosti, dugom iskustvu mržnje i etničke netolerancije. Barbarizam je podređivati kriterije istine i pravde pod interes moći, a priznavanje da se griješilo vodi cinizmu. !Nedopušteno je da politika svršenog čina pomaže ideologiji genocida

Našim istraživanjem stajališta kritičke teorije društva u području fašizma i neofašizma afirmirali smo i iznijeli dokaze da je ta kritika aktuelnija danas nego jučer. Kritička teorija kao multidisciplinarna zajednica najrazličitijih istraživača u društvenoj sferi, materijalna filozofija, dijalektička kritika političke ekonomije, monopolizam savremenih tendencija građanskog društva sagledava u globalnoj integraciji. U materijalno-tehnološkom i globalistički integriranom razvoju moć dominacije je izmijenjena, a interesna dinamika iracionalnost prenosi u regionalne okvire. Karakter dominacije je preinačen, premise, svojstva i odrednice fašizma su nepromijenjene i neofašizam od klasičnog fašizma razlikuje upravo promjena težišta; on je manifestan u regionalnom prostoru, a podređen je međunarodnom interesnom zbivanju. Razlika neofašizma u odnosu na fašizam potaknuta je izmijenjenom formom građanskog vladanja i reguliranja sfera utjecaja, relevantnih u savremenom građanskom .ekonomskom i političkom zbivanju

Neofašizam, kako se konstatira, zbog kredibiliteta koji je klasični fašizam izgubio, ne preuzima otvoreno njegovo naslijeđe. Našim istraživanjem također smo argumentirali da je neofašizam produkt iracionalne moći vladanja, da producira implikacije protiv života i da je najradikalnija demonstracija uništavanja i destrukcije u funkciji dominacije. Tom cilju

Kritika fašizma u kritičkoj teoriji društva strukturira sve elemente kritike neofašizma. U neofašizmu je sadržaj zahtjeva za dominacijom .izražen savremenim oblicima postizanja političke moći i podređivanja Istražena tematika navodi da ono što je kritička teorija društva u kritici fašizma i neofašizma ostvarila opravdava aktuelnost ovog stajališta. To što su ostvarile druge naučno-teorijske pozicije nije, naravno, za potcijeniti, ali s razlogom je mjesto kritičke teorije u tom pogledu nezaobilazno, u ♦ .teorijskim nalazima neosporno, a u naučnim rezultatima relevantno

Abstract

Irrationality is implicit in the development of civil society. Overcoming or amortizing irrationality lessens disruptions or, as one might put it, maintains an unbroken continuity in the relevant systems of civil society. Critical theory of society has determined that civic relations as a whole are characterized by an equilibrium between rationality and irrationality. Previous stages of .civic development generatively affirm the principle of rationality The contradictions of the failure to create the appropriate infrastructural dynamic in the mature stage of the liberalism of civic development in individual nation-state identities give rise to the hypothesis of the surmountable impasse. Impasses express and demonstrate, or force upon us, the fact that it is possible to achieve a certain outcome or radicalization as a result of aspiration, or, as the experience of history has shown us, by taking the route of opting for the socialist concept. The political and social aspect of the individual existence of civic development created the nation. In our present conditions, the economic basis of historical and social circumstances is increasingly subject to political predominance within irrational impulses, and other factors of national constitution become a reason for segregation, .the reification of exclusivity, manipulation and instrumentalization An interdisciplinary analysis of the political and historical processes of these reinforces critical theory from the point of view that the current practice of socialism leads to authoritarianism and inevitable failure, while civil society, as defined by progressive stages, acquires the potential to facilitate itself for the long-term. The irrational components of civic relations are neither eliminated nor repressed, but rather, by the introduction of organized control,

